

*Vuur wunsje uusj allemoal
Freulieje Weihnachte
Ènge jowwe roetsj
En e Jluk-Zèllesj Neujoar*

Silvester († 335)

In het Duitstalig gebied en ook bij ons noemt men de laatste avond van het jaar 'Silvesterabend/Silvesteravond'. Waarom de laatste heilige van het jaar niet alleen de patroon is van de veestapel (na opwekking van een

doodgeslagen stier), van de metselaars en de steenhouders, maar ook van de langslapers en luilakken, is onduidelijk. Ook de feiten en de legende uit en na de tijd van paus Silvester en keizer Constantijn maken ons niet veel wijzer.

Blote Jezus aan de borst

Het is niet eenvoudig om als museum met iets opvallends te komen voor de Kerstperiode, maar het is het religieus museum in Vaals toch gelukt. In het museum is namelijk vanaf woensdag een uniek beeld te zien van de zogende Maria met ontblote borst en tepel.

Het beeld is van rond 1900, de bloeitijd van de Neogotiek. In de kunst greep men toen terug op de vroomheid van de Middeleeuwen. Tegelijk echter is het de tijd van koningin Victoria (Victoriaans Tijdperk), waarin de preutsheid een grote plaats innam: alles wat met seksualiteit te maken had, was min of meer taboe. Het was er wel, maar men sprak er eenvoudig niet over. Daar was het onderwerp te delicaat voor. Daarom is dit ook nog eens grote beeld van de zogende Maria uitermate bijzonder. Daarin is immers een blote borst en de tepel van Maria

zichtbaar gemaakt. De onbekend gebleven kunstenaar heeft de preutsheid van zijn tijd weerstaan, en doet de beschouwer stilstaan bij de heiligheid van dit intieme moment. Maria houdt bij het beeld het kleed van haar kind in de rechterhand. Zodat de blote kwetsbaarheid van het kind extra benadrukt wordt.

Zie ook www.museumvaals.nl

Koninklijke onderscheidingen

Tijdens het weekeinde van 24 en 25 november 2012 werden maar liefst drie burgers van de gemeente Vaals als lid in de Orde van Oranje Nassau opgenomen. Op 24 november werden de heer Peter Bodelier de versierselen door burgemeester Reg van Loo opgespeld. De heer Bodelier zet zich sinds meer dan 40 jaar belangeloos in op diverse maatschappelijke terreinen voor de Lemierser gemeenschap en

voor het behoud van cultuurhistorisch erfgoed. De heren Jo Ernes en Wiel Vluggen werden op 25 november 2012 benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Ook zij ontvingen de Koninklijke onderscheiding uit handen van de burgemeester. Beiden hebben zich gedurende ruim 34 jaar belangeloos ingezet voor het Koninklijk Mannenkoor Cecilia 1837 in Vaals.

Herbenoeming

Burgemeester Reg van Loo kan nog zes jaar burgemeester blijven van de gemeente Vaals. Gouverneur Theo Bovens heeft hem beëdigd voor een nieuwe ambtstermijn. De politiek ongebonden Van Loo werd in 2006 eerste

burger van Vaals. Reg van Loo is lid van Heemkundekring Sankt Tolbert. Bestuur en leden feliciteren deze sympathieke persoonlijkheid met zijn herbenoeming.

Vol(s)zin

Klèng jeluk - Wèn 't langs keunt, 't klèng jeluk, da mós-te diesj dri bade. 't Jroeëst, do bliefs-te e laevelank verjaevens óp wade. (Hans Jussen)

Kringloopverhaal

Hier een voorbeeld van een kringloopverhaal. De familie Thewissen-Leenders bezit een ombouw van een houtkachel uit 'Bloemendal': "Deze heeft waarschijnlijk in de keuken gestaan. Henk Thewissen heeft hem op de kop getikt van de familie Lamers, hoe zij eraan kwamen, geen idee. Waarschijnlijk is het

stuk gered toen het complex werd afgebroken. De familie Lamers woonde in de Morettiflat, en had de ombouw als sieraad in de woonkamer. Toen Fieny Lamers is overleden en de woning leeggeruimd werd, heeft Henk deze ombouw van hun zoon gekocht. De ombouw staat nu – wit geveerd – om de houtkachel in de woonkamervan de familie Thewissen. Aan de ornamenten bovenlangs kun je nog herkennen dat het uit 'Bloemendal' komt. Er zijn nogal wat kerkelijke versieringen aan. Onder aan de dwarsbalk zit nog een gat, waar de kachelpijp door ging. "
(Tekst: Bernie Thewissen-Leenders)

Verkeersboete voor rechts inhalen € 180 (2012)

Uit Verkeersregels van 250 jaar geleden, toen er nog geen gemotoriseerd verkeer was, alleen paard en wagen..

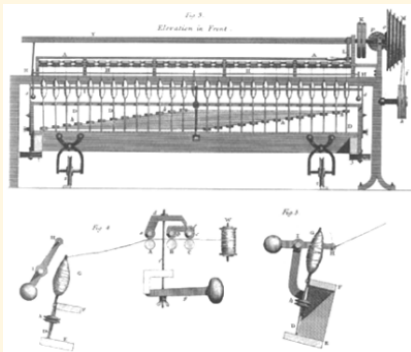
In het 'Uittreksel uit het Reglement op de Wegen en Voetpaden in het Hertogdom Limburg van den 5 November 1858' lezen we in Art. 28 d. dat, wanneer zij door anderen worden ingehaald en aangeropen, zij links met hunne voertuigen moeten aanhouden om het inhalend rijtuig ter regter zijde door te laten, en e. dat, wanneer zij elkander ontmoeten in holle

wege, waar het niet mogelijk is te wisselen (passeren) de voerman van het ongeladen voertuig en indien bijde voertuigen geladen zijn, de voerman van dat, hetwelk het kortst bij eene wisselplaats is, of die van het berg oprijdend voertuig, met het zelve terug moet keeren, naar gelang de ontmoeting op de gladde baan of wel op een hellend vlak plaats heeft.

(Archief familie Schrouff, gevonden op zolder van hoeve Doodleger in Harles)

Economische crisis 200 jaar geleden

In Napoleons rijk heerste in 1810-1812 een economische crisis. In Nederland werd die door verschillende omstandigheden nog ingrijpender, een stuk heftiger dan wat wij momenteel ervaren; waarschijnlijk alleen met de beurskrach van 1929 vergelijkbaar.

In 1785 had de Engelse dominee Cartwright de mechanische weefstoel uitgevonden (afb. patenttekening). In Vaals evenals in Aken werden in de lakenfabrieken deze machines geplaatst. Door het plaatsen van spinmachines was het spinnen niet meer huisindustrie, maar werd het in de fabriek uitgevoerd. De mechanisatie betekende, dat de fabrikant grote investeringen moest doen. De mechanisatie op grote schaal leidde tot overproductie, doordat de vraag niet evenredig toenam met de toename van de productie. Dit leidde tot prijsdalingen. De economische crisis had in 1812 vele faillissementen van fabrikanten, ook in Vaals, tot gevolg. Met de nederlaag van Napoleon ging ook het grote Franse afzetgebied voor de lakenfabrikanten verloren. Er volgden enkele jaren van diepe verkommering, waarin de fabrikanten na de Franse tijd hun hoop op Koning Willem I vestigden.

Familieavond

Bij deze wil het bestuur van Hkk Sankt Tolbert iedereen van harte bedanken die op de een of andere wijze heeft meegewerkt aan het welslagen van de familieavond op zaterdag 8 december 2012. Dat betreft niet alleen de organisatie, maar ook de bediening en vooral de aanwezige leden. Eenieder heeft op zijn eigen wijze een bijdrage geleverd aan deze bijzonder gezellige avond.

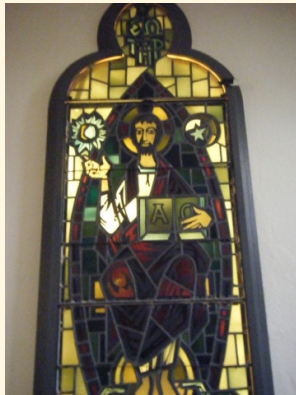
Een reactie:

"Wij als leden moeten dankbaar zijn dat zo weinigen voor zo velen het mogelijk maken, niet alleen zo'n gezellige avond maar ook het in stand houden en uitbouwen van een vereniging te realiseren. Dank aan de bestuursleden en alle

overige personen die op de een of andere wijze bijdragen leveren om dat alles mogelijk te maken. 't Woar jemuutlesj"

Kloosterkapel Bloemendal

Claudia Hermes (Rheinbach) vraagt voor een te schrijven boek 'Kölner Atelier für Glasmalerei von Friedrich Baudri' informatie in verband met een in zijn atelier (Keulen) vervaardigd glas-in-loodraam in de kloosterkapel van Bloemendal rond

1860: "Ein Fenster mit halbrundem Abschluss oben, aufgeteilt in 8 rechteckige Felder." Zo staat in een dagboek van Baudri*. In de

tentoonstellingsruimte van het huidige Kasteel Bloemendal bevindt zich een glasraam uit de vroegere kapel, maar het is niet bekend wie dit heeft gemaakt. Misschien toch Baudri? De Heemkundekring, met name Dolf Baltus en Peter Sparla, hebben tijdens de sloop van de kloosterkapel (1993) het glas-lood-raam in de noordgevel (altaarzijde) geborgen en bewaard. Naderhand werd het verkocht aan Van der Valk en kreeg het een plaats in het souterrain van Kasteel Bloemendal.

**Friedrich Baudri (1808–1874), Glasmaler, Kunstschriftsteller und Politiker, hatte sich in den 1850er und 1860er Jahren zu einer der führenden Persönlichkeiten des kölnischen und rheinischen Katholizismus emporgearbeitet. (Wikipedia en Droste-Buchverlag)*

Markante winkel en excentrieke professor

Een paar passen verwijderd van de Duitse grens (Maastrichterlaan 15) is een winkel in rookwaren en koffie. Deze sluit, als er geen opvolger is, binnenkort zijn deuren. Lees hierover het artikel in Dagblad De Limburger

http://www.sankttolbert.nl/publicaties/persbericht/en/images_en_pdf/Nog%20altijd%20handel%20aan%20grens.pdf

Volgens de huidige eigenaar begon in 1918 hier een Belgische soldaat, die na de Eerste Wereldoorlog in Vaals is blijven hangen, een winkel. De inrichting is vrijwel dezelfde gebleven en is zo'n honderd jaar oud. Alleen al de enorme houten toonbank is een bezienswaardigheid. Wat maar weinigen weten is dat in dit huis van 1925-1932 een wereldberoemde professor heeft gewoond. Prof. Theodore von Kármán was een van de grootste wetenschappers en kleurrijkste persoonlijkheden van de 20ste eeuw. Van 1913

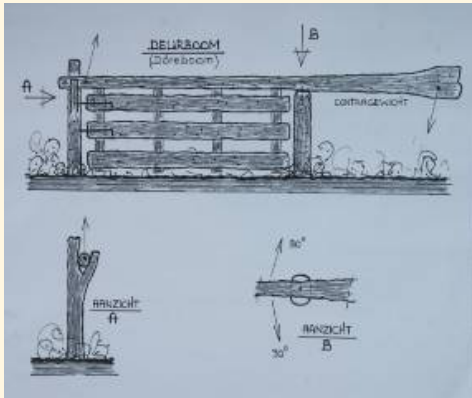
tot 1933 was von Kármán als hoogleraar verbonden aan de Technische Hogeschool in

Aken. Veel ontdekkingen dragen zijn naam. Hij was allesbehalve bescheiden. Hij was een showman, die wist hoe hij een blijvende indruk moest maken, die hield van bijval en eerbetoen. In 1925 vestigde hij zich met zijn zus en

moeder in Vaals aan de Maastrichterlaan 11 (thans nr. 15) op de 1ste en 2de verdieping. Parterre en op de 3de verdieping woonde de familie Louis Wittevrouw, die er naderhand een winkel exploiteerde. Links boven de ingang deur is later door mev. Deckers-Wittevrouw een gedenk bord aangebracht. Een uitvoerig verhaal over von Kármán staat in Verleden&Heden nr. 7.

Wat was een dörreboom (Dürrebaum) of deurboom?

Omdat de rijksstad Aken regelmatig aangevallen werd door muitende huursoldaten en ander gespuis, besloot men circa 1380, een 69 km lange landgreppel te graven, die 'landgraaf' genoemd wordt. Op de talrijke grenswegen, die soms ook als toplek gebruikt werden, mocht de greppel bij daglicht gepasseerd worden. Na zonsopgang werden de stadspoorten gesloten. Op het land werden de deurboomen

vergrendeld. Een deurboom (ook wel dörreboom of grindel genoemd) wordt nog wel eens verwisseld met een slagboom. Het principe van de deurboom is doeltreffender, want er kan niemand onderdoor kruipen. Anders dan bij een slagboom draait een deurboom 90 graden totdat hij open staat. Zonder contragewicht zou de deur te zwaar zijn en de grond raken. De deurboom bestond uit een kale horizontale boomstam, waarbij het zware wortelgedeelte het contragewicht was van het deurgedeelte.

De verticale paal aan de linkerkant heet BOK, daarop rust de arm van deurboom. (A). De verticale paal aan de rechterkant heet POST. (B). Vroeger werd de deurboom met een GRENDEL of (SNAP)HAAN gesloten. Toeval bestaat niet, maar het is wel aardig dat in Duits Lemiers bij de voormalige slagboom de twee toponiemen bewaard zijn gebleven. Lemiers huisnummer 218 is Huis HAHN. Lemiers huisnummer 200 is Huis BOCK (Later café I je ne Bók.).

(Bron: Hans Hermans; lees ook www.opdegrens.eu/hansh/2012/deur.htm)

Van Kleinbahn tot Campusbahn

Die tramlijn van Aken naar Vaals, de Kleinbahn in de volksmond, had destijds nooit moeten worden gesloopt. Helaas maakt nu een extra verbinding naar Vaals op de geplande Campusbahn weinig kans. Deze extra lijn van de universiteitscampus Aken-Melaten naar de grens geeft volgens het Akense gemeentebestuur "geen positieve economische resultaten". Een halte in Vaals blijft dus nog even toekomstmuziek.

Lees ook

http://www.sankttolbert.nl/publicaties/persbericht/en/images_en_pdf/Tram%20blijft%20toekomstmuziek%20in%20Vaals.pdf

Een stukje tramgeschiedenis van Aken naar Vaals:

Reeds in 1889 werd een paardentrambaan door de 'Aachener und Burtscheider Pferdeeisenbahn-Gesellschaft' van Aken naar Vaals aangelegd. Het spoor liep in Vaals over de Maastrichterlaan tot aan het Szwats Jris, zodoende was het klooster Bloemendal goed bereikbaar. Lang zou de paardentram niet door Vaals rijden. In Aken besloot men om deze te vervangen door een elektrische tram. De feestelijke opening vond op 6 augustus 1895 plaats. Vaals had daarmee een primeur: de eerste elektrische tram met bovenleiding in Nederland!

In 1923 was in Vaals het LTM station aan het huidige Prins Bernhardplein gereed (tegenwoordig bouwmarkt) en reed een stoomtram van de Limburgse Tram Maatschappij van Vaals naar Gulpen en Wijre. De Akense tram reed vanaf 29 november 1923 via de Stationstraat (nu Prins Bernhardstraat) tot aan de voorzijde van het station in Vaals en zorgde zodoende voor aansluiting op de stoomtram. In 1972 besloot de gemeenteraad van Aken tot opheffing van de tram. Het busvervoer zou de taak overnemen. De tramlijn naar Vaals was de laatste die opgeheven werd. Zaterdag 28 september 1974 reden de laatste trams tot aan de grens.

(Gegevens: Victor Voncken)

Citaat n.a.v artikel over Leo Phijl

"Wist helemaal niet, dat ik nog familie in Vaals heb van vaders kant. Ik ben gewoonweg overweldigd. In ieder geval heel hartelijk bedankt voor de moeite. Ik ga meteen mailen. Zonder de

berichten van Sankt Tolbert was ik het nooit te weten gekomen !!"

(Mevrouw Astrid Riesener-Phijl uit Ingolstadt)

Vrijmetselaars in Aken/Vaals

Aanvulling op Nieuwsbrief 35 over een vrijmetselaarsloge in Vaals: "Zur Beständigkeit", 1778. In September 1778 ging "La Constance" geschlossen in die deutsche Loge "Zur Beständigkeit" über, die sich dem "eklektischen Bund" anschloß. In diese Zeit fiel die Aachener Freimaurer-Verfolgung. Von 1779 - 1780 war die

Freimaurerei in Aachen verboten. Während dieser Zeit verlegte die Loge ihren Sitz nach Vaals (NL) und arbeitete in Maastricht (NL). Ursache für das Verbot sowie für die spätere Wiedertzulassung waren Machtinteressen in Kirche und Politik.

Lees verder: trias-charlemagne-loge.eu/pages/de/start/geschichte-der-aachener-logen.php

Vroegere winters in Vaals

Dieter Piatkiewitz, in Vaals ook bekend als Dieter Vaessen, publiceert regelmatig in het Vaalser Weekblad dialectstukken onder het pseudoniem D. Facto. Voor de leden en

vrienden van heemkundekring Sankt Tolbert heeft hij exclusief een verhaal geschreven (*zie bijlage*) over de winters vroeger in Vaals.

Internet

- Geschiedenistijdschriften: www.lsgeschiedenis.nl
www.historianet.nl
www.historischnieuwsblad.nl
- Gratis maandblad met veel historische bijdragen over Aken en omgeving: www.senio-magazin.eu

- Gratis grensoverschrijdend maandblad voor kunst en cultuur in de zuidelijke regio: www.zuiderlucht.eu
- Rundgang durch Vaals: www.kruetzen.de/VQ-Site/Thema2.html

Boeken

- 'Verleden&Heden' nr.14 van Heemkundekring Sankt Tolbert.
- 'Wiezer deurch de tsief' nr. 8 van Heemkundekring De Auw Kapel.
- 'Historische en Heemkundige Studies in en rond het Geuldal' Jaarboek 2012.
- 'De bouw van de Weberkerk te Vijlen, 1859-1883' van pastoor Frans Crutzen.
- 'Völser Zenge en Laache' van Guus Erven en Jo Kern.

Ledennieuws

Nieuwe aanmeldingen:
Joep Hons (Mechelen).

De vereniging heeft nu 228 leden

Activiteitenagenda

In december is er geen bijeenkomst
Vrijdag 25 januari 2013:
Bijeenkomst van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw aan de Bloemendalstraat 11A.

Verjaardagen (70+) van Sankt Tolbert – leden

"... Want het is toch niet niks: 70! Een 'hele prestatie'! In plaats van je ervoor te schamen, in plaats van jezelf te zien als krikkemik die niet meer meetelt, kun je beter blij, trots en – het hoge woord moet eruit – dankbaar zijn dat je 'het toch maar hebt gehaald'..."
(Annemie Oster in De Volkskrant 15-11-2012)

Jacques Rombach (19-01-1932)
Maria van Rozen-Franssen (20-1-1942)
Annie Nicklasson-Senden (25-01-1928)
Trudy Meijers-Scheffers (25-1-1941)
Joseph (Son) Franssen (29-01-1931)
Piet Voncken (29-1-1943)

Januari 2013

Els Niessen (01-01-1923)
Jos (Sjef) Meens (04-01-1936)
Annemie Sampermans-Horbach (15-1-1940)

Allen van harte proficiat!

Leden die vermelding in deze rubriek niet op prijs stellen gelieven dit tijdig door te geven aan het secretariaat.

Reageren

De nieuwsbrief is een maandelijks uitgave van heemkundekring Sankt Tolbert (inhoud: Leo Junggeburt; opmaak Marcel Wolff). Wilt u meer weten over de heemkundekring Sankt Tolbert, een bijdrage leveren aan deze nieuwsbrief of heeft u een interessante mededeling, kijk dan op de website www.sankttolbert.nl of mail naar sankttolbert@gmail.com. De nieuwsbrieven staan ook in pdf-formaat op de website. Deze kunt u downloaden. Tevens kunt u op de site aangeven als u de nieuwsbrief niet meer wilt ontvangen.

